

Дудко П.М., к.е.н., Георгієва В.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті висвітлено основне значення ефективності роботи підприємства. Розглянуті напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства та чинники, що формують їх вагомість. Визначені основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

Ключові слова: ефективність; конкурентоспроможність; розвиток підприємства; функціонування підприємства; прибуток.

Dudko P., Georgieva V.

Kyiv National University of Technologies and Design

WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE

Abstract. The article highlights the main importance of the efficiency of the enterprise. The directions of increase of enterprise's activity efficiency and the factors forming their weight are considered. The main ways to increase the efficiency of the enterprise are identified.

Keywords: efficiency; competitiveness; enterprise development; enterprise functioning; profit.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективності діяльності є однією з головних завдань будь-якого підприємства. Сучасний етап розвитку ринкових відносин вимагає від вітчизняних підприємств активних дій щодо підвищення ефективності їх функціонування. В сучасних умовах господарювання виконання цього завдання ускладнюється через вплив різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів, що сприяють збільшенню витрат та скороченню доходів підприємств. Керівництво підприємств потребує надійних методів та шляхів задля нівелювання цих факторів.

Визначення загальної ефективності діяльності підприємства вимагає врахування багатьох чинників. Саме тому комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності роботи підприємств є складним, але водночас актуальним завданням.

Аналіз останніх публікацій. Методологічним фундаментом здійснення дослідження обраної тематики стали праці вчених та науковців, зокрема дослідженням показників підвищення ефективності роботи підприємства займалися О.О. Гетьман, І.В. Ковальчук, О.В. Шляга, С.Ф. Покропивний, та інші.

Однак швидкість змін в сучасних економічних умовах функціонування підприємств потребують подальшого дослідження і визначення актуальних шляхів стабілізації та підвищення ефективності їх роботи.

Мета дослідження – визначення чинників формування ефективності діяльності підприємств для подальшого розгляду основних шляхів її підвищення в сучасних умовах господарювання.

Вклад основного матеріалу. Завдання підвищення ефективності діяльності полягає в забезпеченні максимально можливого результату (збільшення обсягу виробництва, доходу, прибутку, тощо) на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів на підприємстві. Кількісна визначеність і зміст критерію «ефективності діяльності» відображаються в конкретних показниках ефективності виробничо-господарської та іншої діяльності підприємства. Отже, варто знайти та охарактеризувати методи, чинники та шляхи покращення цих показників.

Перш за все, всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємства можна розділити на три напрямки (рис. 1):

- 1) управління витратами та ресурсами;
- 2) розвиток й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності [1].

До першого напрямку відносяться заходи щодо підвищення поточної виробничої діяльності підприємства, що спонукають до раціонального використання різноманітних ресурсів підприємства.

У межах другого напрямку основними є заходи, спрямовані на вирішення проблеми технічного та технологічного відставання.

Основним завданням третього напрямку є впровадження заходів для розвитку ефективності менеджменту підприємства. Завдяки цьому, можна суттєво збільшити продуктивність виробництва та ефективність діяльності підприємства загалом.

Можна зазначити, що всі наведені заходи з підвищення ефективності роботи підприємства є взаємозалежними. Однак, найважливішого значення набувають чинники, визначені третьою групою (напрямом), оскільки їх мобілізація передбачає вплив на дві попередні групи [2].

Джерело: сформовано на основі [1].

Рис. 1. Напрями підвищення ефективності роботи підприємств

Розвиток системи управління підприємством, як найважливішого напрямку підвищення ефективності всієї діяльності, потребує постійного вдосконалення при

зниженні витрат. У роботі можна виділити основні елементи підвищення ефективності системи та процесів управління [3]:

- 1) вдосконалення організаційної структури апарату управління;
- 2) раціоналізація інформаційної системи та документообігу;
- 3) розробка оптимального механізму та наукових методів управління;
- 4) удосконалення планування та організації процесу вироблення і реалізації управлінських рішень;
- 5) механізація та автоматизація процесів управління;
- 6) раціоналізація управлінської праці;
- 7) підбір, підготовка, розстановка та підвищення кваліфікації управлінських кадрів.

Після відповідної економічної оцінки розроблених заходів з вдосконалення зазначених напрямів, вони впроваджуються у підприємницьку діяльність.

Визначивши основні напрями підвищення ефективності функціонування підприємств, виникає необхідність конкретизувати дії з покращення головних внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку підприємств, серед яких потрібно виділити наступні [1, 4]:

1) технології та техніка. Технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації праці, інформаційні технології та ноу-хау – справляють найістотнішому впливу на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції та послуг. За принципом ланцюгової реакції вони провокують суттєві зміни на технологічному рівні, які можуть докорінно впливати на весь процес виробництва. Такі нововведення можуть стати причиною покращення продуктивності технологічного устаткування, організації трудового процесу, підвищення підготовки та кваліфікації кадрів, зниження трудомісткості виробничих процесів тощо;

2) устаткування (засоби праці). Його вдосконаленню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності перш за все виробничої, а також інших сфер діяльності підприємства. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технічного рівня та новизни, а й від оптимальної організації ремонтно-технічного обслуговування, оптимального строку експлуатації, змінності та завантаженості роботи тощо;

3) матеріальні ресурси (предмети праці). Матеріали та сировина позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо з ними розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергомісткості продукції чи послуг, раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання. Крім того, якість матеріалів та сировини впливають на конкурентоздатність виробленої продукції, а отже і всього підприємства;

4) готова продукція (вироби). Самі продукти праці, їхня якість, матеріал, пакування, зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими чинниками підвищення ефективності діяльності виробничого підприємства. Це можна назвати конкурентоспроможністю продукції. Її значення підтверджує визначення В. Диканя: «Шляхи підвищення якості продукції (послуг) та інших її конкурентних переваг є шляхами підвищення ефективності підприємницької діяльності» [5];

5) персонал. Основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності підприємства є його працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, робітники. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їхньої праці та кваліфікації багато в чому зумовлюється дієвим та якісно підібраним мотиваційним механізмом на підприємстві та підтриманням сприятливого соціо-психологічного мікроклімату в трудовому колективі. При цьому важливо розуміти, що

здійснення мотивації працівників має бути узгодженим з цілями підприємства і не розходиться з ними. Мотивація персоналу має слугувати насамперед інструментом підвищення економічної ефективності підприємства. Серед складових мотивації праці, які необхідно розвивати, – кадрова політика, взаємостосунки всередині колективу, соціально-психологічні аспекти управління. Тобто основним завданням покращення даного чинника є підвищення ефективності виробництва за рахунок різностороннього розвитку і розумного використання творчих сил персоналу, підвищення рівня його кваліфікації, компетентності, відповідальності та інших необхідних якостей;

б) організаційна система. Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, шляхи комунікації між процесами та належні норми керування характеризують якісну організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну координацію управлінських процесів, а отже, й вищий рівень ефективності (продуктивності) виконання будь-якого складного виробничо-господарського процесу. Така система має бути динамічною та гнучкою, готовою до реформувань відповідно до нових завдань та інформацій;

7) методи роботи. Постійне вдосконалення методів праці, з метою зменшення трудомісткості виробничих процесів, є перспективним шляхом для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Воно передбачає систематичний та комплексний аналіз стану робочих місць, їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, врахування досвіду інших підприємств та слідкування за відповідними нововведеннями у світі бізнесу;

8) стиль управління. Якісний стиль управління поєднує професійну компетентність, відповідні особистісні якості керівника, і високу етику взаємовідносин між колегами, та безпосередньо впливає на всі напрямки діяльності підприємства. Також при оцінці індивідуального стилю управління особливе значення надається здатності управлінця знаходити спільну мову та домагатися взаєморозуміння, його темпераменту та особливостям характеру; умінню керівника переконувати людей, надихати та вести за собою, вмінню змінювати їх звичний спосіб дій на новий, більш ефективний. Таким чином, належний стиль управління, як складовий елемент сучасного менеджменту, є дійовим чинником підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства, та кожної підприємницької структури;

9) державна економіко-соціальна політика. Державне регулювання економіки істотно впливає на ефективність суспільного виробництва. Основними її елементами є: практична діяльність владних структур; встановлення законодавства (законотворча діяльність) та економічних правил і норматив (регулювання доходів і оплати праці, контроль за рівнем цін, ліцензування окремих видів діяльності); ринкова, виробнича й соціальна інфраструктури; фінансові інструменти; макроекономічні структурні зміни; програми приватизації державних підприємств; рівень оподаткування; комерціалізація організаційних структур невиробничої сфери. Для статичної ефективності діяльності підприємства, воно має характеризуватися високою гнучкістю та швидкою реакцією на будь-які зміни створені даним чинником;

10) інфраструктура. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств в конкретному регіоні є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової (інноваційні фонди, біржі, комерційні банки), соціальної та виробничо-господарської інфраструктури. Розвиток виробничо-господарської інфраструктури є передумовою для розвитку виробничих підприємств, і полягає в достатньому розвитку спеціалізованих інформаційних систем, шляхів комунікацій, розвиненої логістики, зони торгівлі тощо. Кожен з трьох зазначених видів інфраструктури безпосередньо залучений в діяльність сучасних підприємств, а, отже, їх

якість та наявність впливає на результативність та ефективність господарської діяльності;

11) структурні зміни в суспільстві. Комплексні зміни в суспільстві також впливають на показники ефективності на різних рівнях господарювання. Найважливішими є структурні зміни економічного та соціального характеру. Для вдалого керування підприємством їх потрібно відстежувати та враховувати в господарській діяльності. Особливо чутливими до даного чинника є підприємства з вузьким ринком збуту та обмеженим колом цільових споживачів;

12) ІТ. На підвищення ефективності підприємницької діяльності впливає насиченість комерційно-інформаційного поля. У сучасному світі підприємство може вважатися конкурентоздатним лише за умови широкомасштабної комп'ютеризації численних виробничо-технологічних та господарсько-економічних операцій. Не останню роль в забезпеченні комерційно-інформаційного поля грає оснащення робочих місць (офісів) сучасними комунікаційними системами;

13) інноваційно-інвестиційна діяльність. За своєю суттю, підприємницька діяльність передбачає інновації, а їх впровадження вимагає залучення відповідних інвестицій. Проте, вдала інноваційна діяльність сприяє стрімкому підвищенню ефективності підприємства. Всю сукупність основних напрямків для розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності можна умовно поділити на три блоки: менеджмент науково-технічного прогресу, менеджмент організаційного прогресу, інвестиційний менеджмент.

Лише вміле використання всієї системи названих чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності діяльності підприємств. При цьому, обов'язковість урахування зовнішніх чинників не є такою жорсткою, як внутрішніх [6].

Також слід відзначити, що досягнення певного рівня успішності функціонування підприємства нерозривно пов'язане з набуттям ознак конкурентоспроможності. А в значенні конкурентних переваг підприємства важливу роль відіграє не тільки характер і ступень використання зазначених вище чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, а й стратегічний потенціал підприємства та рівень корисності його діяльності.

Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення своєї діяльності. Для того, щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги, основними шляхами для їх отримання є такі:

- стати кращим самостійно, через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності;
- безпосередньо послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище.

Оскільки реалізація останніх двох напрямків потребує значних зусиль, основним засобом отримання конкурентних переваг залишається підвищення ефективності власної діяльності [7]. Що зумовлює важливість вдосконалення наведених у статті чинників ефективності діяльності підприємств.

Таким чином, успішна реалізація стратегії розвитку підприємства передбачає здійснення результативної, ефективної та конкурентоспроможної господарської діяльності.

Висновок. Сформувавши та охарактеризувавши в статті основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства, можна зазначити, що вони полягають в покращенні таких факторів підприємницької діяльності: технічного та технологічного рівня; засобів та предметів праці; процесу управління та організаційної системи;

мотиваційного механізму; комунікаційних процесів; форм і методів організації виробництва і праці; якості та структури виробництва; оптимізації використання природних ресурсів та ресурсозабезпеченості; пристосування до впливу держави; залучення інноваційно-інвестиційної діяльності; розвиток ІТ-сфери тощо.

Покращення кожного зазначеного чинника в напрямках його розвитку є актуальними шляхами до підвищення ефективності діяльності підприємств.

Список використаної літератури

1. Шляга О. В., Гальцев М. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2014. 75 с.
2. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Сирополис Н. К. Управление малым бизнесом: Руководство для предпринимателей. М.: Дело, 1997.
4. Мадзігон В. Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності підприємства. Київ: Молодь і ринок. 2011. № 3. 25 с.
5. Дикань В. Управління якістю як фактор конкурентостійкості підприємства. *Економіка України*. 1996. № 1. С. 43–47.
6. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2011. 528 с.
7. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 697 с.
8. Гончарук А. Г. Управление эффективностью деятельности предприятия. Одеса: Астропринт, 2012. 260 с.